

КРИТЕРІЇ І ПОКАЗНИКИ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ДЛЯ ЗАГАЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Розкрито сутність поняття діагностики системи менеджменту підприємства та охарактеризовано основні елементи системи її проведення. Досліджено критерії та показники, що використовуються для загальної діагностики, зокрема їх класифікацію за кадровими, соціальними, часовими та загальноекономічними групами бізнес-індикаторів. Розглянуто диференціацію показників у контексті загальних функцій менеджменту: планування, організування, мотивування, контролювання та регулювання. Проаналізовано принципи та вимоги до здійснення діагностики, дотримання яких забезпечує об'єктивність і результативність її проведення.

Ключові слова: діагностика, система менеджменту, підприємство, бізнес-індикатори, критерії та показники, управлінські рішення, функції менеджменту, ефективність діяльності.

Abstract

The essence of the concept of enterprise management system diagnostics is revealed, and the main elements of its implementation system are characterized. The criteria and indicators used for general diagnostics are examined, including their classification by personnel, social, temporal, and general economic groups of business indicators. The differentiation of indicators in the context of general management functions — planning, organizing, motivating, controlling, and regulating — is considered. The principles and requirements for conducting diagnostics, adherence to which ensures the objectivity and effectiveness of its implementation, are analyzed.

Keywords: diagnostics, management system, enterprise, business indicators, criteria and indicators, managerial decisions, management functions, operational efficiency.

Вступ

Сучасні умови ведення господарської діяльності під впливом стрімкого розвитку ринкової економіки, глобалізаційних процесів та повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України створюють необхідність систематичного аналізу функціонування підприємств з метою ідентифікації їхнього стану та тенденцій розвитку. Як обґрунтовують Х. Б. Стамбульська та Х. С. Передало, важливим аспектом у забезпеченні ефективної діяльності підприємства є прийняття оптимальних управлінських рішень на основі ґрунтовної інформаційної бази щодо окремих аспектів розвитку, формування якої забезпечується в процесі здійснення діагностики, причому діагностика є аналітично-інформаційним інструментом, використання якого дає змогу ідентифікувати стан діяльності підприємства, підрозділу, окремого працівника в залежності від обраних цілей [1, с. 117]. Особливої актуальності проблематика критеріїв і показників, що використовуються для загальної діагностики системи менеджменту підприємства, набуває в умовах посилення конкуренції та потреби формування інформаційної бази для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Виклад основних результатів дослідження

Поняття діагностики системи менеджменту підприємства розкривається через комплекс взаємопов'язаних характеристик. І. В. Кривов'язюк визначає діагностику як процес, що передбачає дослідження стану об'єкта, визначення відхилень від стабільного процесу з використанням наявного методологічного інструментарію, щоб виявити недоліки, проблеми, вузькі місця, як поточні, так і такі, що матимуть місце в майбутньому, а також з метою їх уникнення, зменшення впливу та вирішення на основі розроблення та прийняття раціональних управлінських рішень [2, с. 17]. На думку О. Є. Кузьміна та О. Г. Мельника, діагностика становить важливий елемент системи управління підприємством, спрямований на формування інформаційної бази для прийняття управлінських рішень в умовах глобалізації економіки [3, с. 48]. Як підсумовують Х. Б. Стамбульська та Х. С. Передало, в економіці та підприємницькій діяльності науковці зійшлися до думки, яка відображає основні ключові слова, що характерні цьому поняттю: процес, функція, оцінювання, ідентифікація стану, виявлення проблем, відхилень та недоліків [1, с. 117].

Базою для здійснення діагностики системи менеджменту підприємства виступає система діагностики, що передбачає врахування комплексу її основних елементів. Як обґрунтовують Х. Б. Стамбульська та Х. С. Передало, доцільно зазначити, що одним із аспектів здійснення діагностики, незалежно від її виду, є формування системи діагностики, яка передбачає врахування основних її елементів: суб'єкти, об'єкти, цілі, функції, технології здійснення, методи, методики, бізнес-індикатори, критерії та ресурсне забезпечення [1, с. 117]. Дослідниці уточнюють, що суб'єктами функціональної діагностики слід вважати власне керівників підприємства, його власників, а об'єктом виступатиме окремий підрозділ організації чи структурна одиниця, причому ціллю функціональної діагностики є ідентифікація реального стану та особливостей процесів функціонування підрозділу підприємства, трактування отриманих результатів з метою прийняття управлінського рішення, які сприятимуть підвищенню його ефективності [1, с. 117]. Класифікацію критеріїв та показників розглядає також Т. Ф. Косянчук, обґрунтовуючи їх поділ за різними класифікаційними ознаками залежно від цілей і завдань діагностики [4, с. 28].

Принципове значення для загальної діагностики системи менеджменту підприємства мають бізнес-індикатори, що групуються за змістовим наповненням. Як обґрунтовують Х. Б. Стамбульська та Х. С. Передало, до основних груп індикаторів належать кадрові (штатна, середньоспискова, явкова чисельність працівників, коефіцієнт плинності кадрів); соціальні (фонд основної та додаткової заробітної плати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, середня заробітна плата); часові (календарний, номінальний, ефективний фонд робочого часу); загальноекономічні (рівень інфляції, рівень кредитної ставки у національній та іноземній валюті, рівень мінімальної заробітної плати, валютний курс, податкові ставки) [1, с. 120]. Дослідниці також виокремлюють індикатори за способом отримання (абсолютні та відносні) та за відображенням результатів (індикатори ефекту та ефективності) [1, с. 120]. Принциповою рисою таких індикаторів є їхня здатність комплексно відобразити стан функціонування підрозділу та його вплив на діяльність підприємства.

Особливе значення для практичного застосування критеріїв і показників діагностики має їх диференціація за загальними функціями менеджменту. Як обґрунтовують Х. Б. Стамбульська та Х. С. Передало, реалізація функціональної діагностики доцільно розглядати в контексті загальних функцій менеджменту, а саме: планування, організування, мотивування, контролювання, регулювання, оскільки вони системно взаємодіють у процесі діагностики [1, с. 121]. Дослідниці пропонують комплексну систему індикаторів за управлінськими процесами, де до функції планування належать коефіцієнт освітнього рівня персоналу, індекс чистої лояльності працівників, коефіцієнт задоволення від роботи; до функції організування – показник цілеспрямованості дій апарату управління, показник дублювання функцій управління, показник надійності апарату управління; до функції мотивування – продуктивність праці працівників, коефіцієнт плинності кадрів, коефіцієнт конфліктності, коефіцієнт якості праці, коефіцієнт трудової дисципліни; до функції контролювання – коефіцієнт якості управління; до функції регулювання – показники економічної ефективності реалізації продукції та

частки відновлених бізнес-контрактів [1, с. 122]. Р. М. Скриньковський також обґрунтовує потребу комплексної системи показників для діагностики в системі менеджменту підприємства [5, с. 200].

Принциповою умовою об'єктивності результатів загальної діагностики системи менеджменту підприємства є дотримання спеціальних принципів та вимог. Як обґрунтовують Х. Б. Стамбульська та Х. С. Передало, при здійсненні діагностики, яка виступає дослідницьким процесом, ключову роль відіграють основні вимоги до його реалізації, а зокрема: автентичність, тобто побудованість на достовірній інформації; об'єктивність, що передбачає розроблення процедури оцінювання та формування програми дослідження об'єкта; точність, яка враховує цілі, завдання та відповідність вимогам, тісно пов'язаним із функціями планування, організування та контролювання [1, с. 119]. Дослідниці виокремлюють також основні принципи діагностики, дотримання яких забезпечить результативність її проведення, серед яких цілеспрямованість, об'єктність, системність, об'єктивність, уніфікованість, декомпозиційність, інтегрування, адекватність, гнучкість, оптимальність, конкретність, повнота, часова погодженість, логічність, динамічність, економічна доцільність, достовірність інформаційної бази, завершеність, дієвість [1, с. 119]. Зазначені принципи становлять методологічну основу формування критеріальної бази діагностики системи менеджменту підприємства.

Висновки

Підсумовуючи проведене дослідження, можна стверджувати, що критерії і показники, які використовуються для загальної діагностики системи менеджменту підприємства, становлять комплексну систему індикаторів, спрямовану на оцінювання, аналізування та ідентифікацію стану підрозділу, структурної одиниці організації з метою формування інформаційної бази для прийняття управлінських рішень. Як обґрунтовано підсумовують Х. Б. Стамбульська та Х. С. Передало, функціональна діагностика є важливим інформаційно-аналітичним інструментом у забезпеченні ефективності діяльності підприємства, оскільки ідентифікує проблеми, виявляє недоліки та відхилення, їх вплив на результативність організації, а також здійснює оцінку ефективності раніше прийнятих управлінських рішень [1, с. 122]. Перспективними напрямками вдосконалення системи критеріїв і показників діагностики є цифровізація процесу збору та обробки інформації, упровадження сучасних інформаційно-аналітичних систем, формування єдиної бази бізнес-індикаторів з урахуванням специфіки галузі та розміру підприємства, а також гармонізація національних підходів з міжнародними стандартами систем менеджменту якості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Стамбульська Х. Б., Передало Х. С. Теоретичні аспекти функціональної діагностики зовнішньоекономічної діяльності. Економіка та суспільство. 2023. № 57. С. 116–124. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-14>.
2. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 456 с.
3. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Економічна діагностика : навч. посіб. Київ : Знання, 2012. 318 с.
4. Косянчук Т. Ф., Лук'янова В. В., Майорова Н. І., Швид В. В. Економічна діагностика : навч. посіб. Львів : Новий світ – 2000, 2013. 452 с.
5. Скриньковський Р. М. Діагностика в системі менеджменту підприємства. Проблеми економіки. 2016. № 3. С. 199–205. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2016_3_26.

Руда Лілія Петрівна – к.е.н., доцент кафедри фінансів та інноваційного менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: rudalist_ok@ukr.net

Белякова Катерина Сергіївна – студентка групи МФКД-25мз, факультет менеджменту та інформаційних технологій, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: belyakovakaterina001@gmail.com

Ruda Liliia - PhD, Assistant Professor of the Department of the Finance and innovation management, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa, e-mail: rudalist_ok@ukr.net

Katerina Belyakova – student of group MFKD-25mz, Faculty of Management and Information Technologies, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: belyakovakaterina001@gmail.com